

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

MÜZİK ALETLERİ YAPIMI

**MÜZİKTE SİSTEM VE MAKAMLAR
212MGS028**

Ankara, 2012

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1.SES SİSTEMLERİ.....	3
1.1.Evrensel Müzikte Ses Sistemleri.....	3
1.1.1. Değişirici İşaret Almayan Dizi ve Tonlar	4
1.1.2. Değişirici İşareti Olan Dizi ve Tonlar	5
1.2.Türk Müziği Ses Sistemi	9
1.2.1.Tampare Sistem ve Türk Müziği Ses Sistemi	10
1.2.2. Türk Müziğinde Nota ve Adları	11
1.2.3. Türk Halk Müziğinde Türler	12
1.2.4.Folklor Kavramı	16
UYGULAMA FAALİYETİ.....	17
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	19
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	20
2. makamlar	20
2.1. Basit Makamlar	21
2.1.1.Hicaz Makamı	21
2.1.2. Rast Makamı	23
2.1.3.Uşşak Makamı.....	23
2.1.4.Hüseyini Makamı	23
2.1.5. Süzrak Makamı.....	24
2.1.6. Karciğar Makamı.....	24
2.2. Birleşik Makamlar	24
2.2.1.Hüzzam Makamı	25
2.2.2.Muhayyer Kürdi Makamı.....	25
2.2.3. Segâh Makamı.....	26
2.2.4. Saba Makamı.....	26
2.2.5.Buselik Makamı	27
2.2.6.Nikriz Makamı	27
2.2.7.Bayati Makamı	28
2.3. Göçürülmüş (Başka Ses Üzerine Aktarılmış) Makamlar	28
2.3.1. Kürdilihicazkâr Makamı	28
2.3.2. Mahur Makamı.....	29
2.3.3. Hicazkâr Makamı	29
2.3.4.Nihavend Makamı	29
Şekil 2.20: Nihavendmi UYGULAMA FAALİYETİ.....	30
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	31
MODÜL DEĞERLENDİRME	32
CEVAP ANAHTARLARI.....	33
KAYNAKÇA.....	34

AÇIKLAMALAR

KOD	212MGS028
ALAN	Müzik Aletleri Yapımı
DAL/MESLEK	Alan Ortak
MODÜLÜN ADI	Müzikte Sistem ve Makamlar
MODÜLÜN TANIMI	Temel müzik bilgisini; ses oluşumunu, müzik türlerini ritm, notayı ve müzikte kullanılan işaretleri kazandıran bir öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/32
ÖN KOŞUL	Müzik İşaretleri modülünü bitirmiş olmak
YETERLİK	Müzik sistemini ve makamları ayırt etmek
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Gerekli akustik özellikli sınıf ortamı ve donanımları sağlandığında müzik ses sistemlerini ve makam kavramlarını tekniğine uygun uygulayabileceksiniz. Amaçlar 1.Evrensel müzik ve Türk müziği ses sistemlerini formülize ederek yazabileceksiniz. 2.Makamları tanıyıp seslendirerek yazabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Müzik odası, derslik Donanım: Piyano, ut, bağlama vb.dinleme cihazları, sanat ve müzik çeşitlerine ilişkin örnek materyeller, CD, VCD nota, kitap ders notları ve diğer müzik kaynakları
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen modül sonunda ölçme aracı (çoktan seçmeli test, doğru-yanlış testi, boşluk doldurma, eşleştirme vb.) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek sizi değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Bu modül, enstrüman (çalğı) yapımı alanında yapma becerisi kadar temel müzik kavramlarını da bilmeniz gerekliliğı ışığında hazırlanmıştır. Müzik ses sistemlerini ve kullanılan makamları tanımanız ve nasıl oluştuğunu bilmeniz sizler için çok yararlı olacaktır. Bu bilgileri iyi kavradığımızda daha bilinçli müzik dinleyip ve bilimsel nitelikte enstrüman çalabileceksiniz.

Müzik evrenseldir ve hayatın vazgeçilmez bir parçasıdır. Bütün sanat dallarında olduğu gibi öğrenilmesi uzun zaman ve sabır gerektirir. Her sanat, bulunduğu dönemin tariyel gelişim sürecini yansıtır. Olayların ve yaşanan çevrenin sanata etkileri kaçınılmazdır.

Her müzik işareti ve notanın kullanma gerekliliğı tariyel gelişim süreçlerinden geçerek günümüze aktarılmıştır. Müzikle matematik içi içe girmiş durumdadır. Perte üzerine konan her notanın, işaretin yeri ve tınlama süresi vardır. Müzik parçası matematiksel hesaplar ve müziksel kurallar doğrultusunda yapılır.

Günümüz enstrüman yapımcısı müzik bilgisine sahip iyi müzik dinliyor ve yaptığı enstrümanı iyi icra ediyor olmalıdır. Bu modül, müzik sistemleri ve makamlara giriş niteliğindedir.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Bu faaliyet sonunda tekniğine uygun olarak evrensel müzik ve Türk müziği ses sistemlerini formülize ederek yazabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Evrensel müzikte ve Türk müziğinde ses sistemleri neler olabilir? Araştırınız.
- Folklor kavramı nedir? Araştırınız.
- Türk müziğinde sesler nelerdir? Araştırınız.
- Batı müziğinde kullanılan diyez ve bemol sırası ne işe yarar? Araştırınız.

1.SES SİSTEMLERİ

1.1.Evrensel Müzikte Ses Sistemleri

Müzik, duyguların sesle anlatıldığı bilinçli etkinliklerdir. Evrensel müzik her ilgilenen tarafından çalınır ve dinlenilir bir niteliktedir.

Müzikte kullanılan sesler matematiksel olarak belirli teknikte birbiri ardına sıralanır. Bu sıralanmada ana kök sesler ve o dizide olması gereken sesler yer alır.

Dizi merdiven anlamına gelir ve müzikte sekiz sesin ardı ardına sıralanmasına denir. Örneğin; do dizisini yazalım. Do'da başlar ve do notasında biter (do, re, mi, fa, sol, la, si, do). Diğer bir anlamda gam diyebiliriz.

Melodi, ritim ve armoni müziği oluşturan üç unsurdur. Bu modülde armoni konusuna değinmekte fayda var.

Armoni: Yunanca harmonia sözcüğünden gelir. Armoni aslında doğada var olan bir olgudur. Aynı anda duyulan farklı seslerin kaynaşmasıdır. Akorların (en az iki sesin aynı anda çalınması) art arda bağlanmasından meydana gelen müzik dokusudur. Bir cismin titreşmesiyle oluşan her temel sesle birlikte ondan daha hafif olan armonikleri (doğuşkanları) adı verilen birtakım armonik yapıyı akorlar oluşturur.

Akor: Üç veya daha fazla sesin aynı anda tınlamasıdır. Bu nedenle armoni dikey müzik yazısı olarak tanımlanır. Akor seslerini aynı anda tınladığından dolayı sesleri ayrı ayrı iyi algılamak için çok müzik dinlemek ve iyi müzik kulağının olması gerekir. Müzikte kullanılan yaklaşık üç binden fazla akor vardır.

Her müzik sisteminin, yapısına göre armoni zenginliği vardır. Klasik batı, sanat, jazz, blus vb. müzik türlerinde çeşitli akor yapıları ve buna paralel olarak ezgi çeşitlemesi bulunmaktadır. Bu tınlar zaten doğada vardır. Duyguların mantıklı bir şekilde ele alınması armoni bilimine ve akorların oluşmasına yol açmıştır.

Batı müzik sistemi 12 ton üzerine kurulmuştur. Buna "ayarlanmış" anlamında "tampare sistem" adı da verilir. Bu dizide kromatik dizi ismi verilir. Toplam 12 nota olmasına rağmen sadece 7 tane isim vardır (do-re-mi-fa-sol-la-si). Geriye kalan diğer 5 ses diyezler ve bemollerle isimlendirilir (İki tane isimleri vardır.). Kromatik dizideki notaların aralıkları "yarım" olarak isimlendirilir. Bir "tam" aralık, iki "yarım" aralığın birleşmesinden oluşur. Diyez (#) almış bir nota yarım ses incelmış olarak yeni bir nota teşkil eder. Bemol (b) almış bir nota da yarım ses kalınlaşmış olarak yeni bir nota oluşturur.

1.1.1. Değiştirici İşaret Almayan Dizi ve Tonlar

Batı (evrensel) müziğinde değiştirici işaret almayan iki adet dizi vardır. Bunlar la minör (Am) ve do majör dizisidir (C) harfi ile gösterilir. Diğer bir anlamda arıza almamış tona diyebiliriz.

Bir majör akor ilgili minörünü bulmak için o dizideki altıncı sese bakılır. Altıncı ses o majör akorun ilgili minör dizinin ismini verir.

Bir uygulama yapalım: Do majör dizisinde veya akorunda do, re, mi, fa, sol, la, si, do olarak dizini sıralarsak altıncı sesin “la” olduğunu görürüz. Do majör dizisi için ilgili minör “la minör”dür (Şekil1.1).

➤ **Do majör:**

➤ **La minör (natüral)**

Şekil 1.1: Do ve la dizileri

Minör dizini üçe ayırılır:

- Doğal minör (yukardaki la minör dizini)
- Armonik minör (VII. seslerinin yarım ses tizleştirilmesi ile oluşur.)
- Melodik minör (VI. ve VII. sesleri çıkarken diyez alır, inerken natural (doğal) iner.)

1.1.2. Değiştirici İşareti Olan Dizi ve Tonlar

Batı müziğinde değiştirici işaret alan dizileri, diyez ve bemol diziler olmak üzere iki bölümde inceleyebiliriz. Bu dizilerde hangi ton olduğunu çözmek için diyez sırasına göre en son hangi ses diyez almışsa o sesin yarım üstündeki notayı buluruz ve bulduğumuz ses majör dizisi bazında isimlendirilir.

Örneğin; iki diyezli bir müzik parçasında sırasıyla fa, do diyezlerini alır. Son diyez alan nota do notasıdır. Yarım ses tizleştirirsek re notasına çıkmış oluruz. Bu parçanın dizisi olarak re majör dizisi, ton olarak da re majör tonundadır, diyebiliriz.

➤ **Diyez alan dizi ve tonlar**

Yedi adet diyez alan dizi vardır.Bunlar sırasıyla aşağıdaki gibidir:

- **Tek diyez alan dizi:** Fa diyez alır. Sol Majör dizisini – akorunu oluşturmuş olur. İlgili minörü Mi minördür (Şekil 1.2).

Şekil 1.2: Sol majör dzisi

- **İki diyez alan dizi:** Fa do diyez alır. Re majör dizisini – akorunu oluşturmuş olur. İlgili minörü Si minördür (Şekil 1.3).

Şekil 1.3: Re majör dizisi

- **Üç diyez alan dizi:** Fa do sol diyez alır. La majör dizisini – akorunu oluşturmuş olur. İlgili minörü Fa minördür. (Şekil 1.4).

Şekil 1.4: La majör dizisi

- **Dört diyez alan dizi:** Fa do sol re diyez alır. Mi majör dizisini – akorunu oluşturmuş olur. İlgili minörü Do # minördür (Şekil 1.5).

Şekil 1.5: Mi majör

- **Beş diyez alan dizi:** Fa do sol re la diyez alır. Si majör dizisini – akorunu oluşturmuş olur. İlgili minörü Sol # minördür (Şekil 1.6).

Şekil 1.6: Si majör

- **Altı diyez alan dizi:** Fa do sol re la mi diyez alır . Fa # majör dizisini – akorunu oluşturmuş olur. İlgili minörü re # minördür (Şekil 1.7).

Şekil 1.7: Fa majör

- **Yedi diyez alan dizi :** Fa do sol re la mi si diyez alır . Do # majör dizisini – akorunu oluşturmuş olur. İlgili minörü La # minördür (Şekil 1.8).

Şekil 1.8: Do majör

➤ **Bemol alan dizi ve tonlar**

Bu dizide ton bulmak için bemol sırası göz önüne alınır. Bir önceki bemol o parçanın tonunu belirlemiş olur. Örneğin iki bemollü dizide si ve mi bemol vardır, bir önceki bemole baktığımızda si bemolü bulmuş oluruz. Parçanın tonu için si b majör'dür diyebiliriz.

- **Tek bemol alan dizi:** Si diyez alır. Fa majör dizisini – akorunu oluşturmuş olur. İlgili minörü re minördür (Şekil 1.9).

Şekil 1.9: Fa majör

- **İki bemol alan dizi:** Si mi diyez alır. Si b majör dizisini – akorunu oluşturmuş olur. İlgili minörü sol minördür (Şekil 1.10).

Şekil 1.10: Si b majör

- **Üç bemol alan dizi:** Si mi la diyez alır. Mi b majör dizisini – akorunu oluşturmuş olur. İlgili minörü do minördür (Şekil 1.11).

Şekil 1.11: Mi b majör

- **Dört bemol alan dizi:** Si mi la re diyez alır. La b majör dizisini – akorunu oluşturmuş olur. İlgili minörü fa minördür (Şekil 1.12).

Şekil 1.12: La b majör

- **Beş bemol alan dizi:** Si mi la re sol diyez alır. Re b majör dizisini – akorunu oluşturmuş olur. İlgili minörü si b minördür (Şekil 1.13).

Şekil 1.13: Re b majör

- **Altı bemol alan dizi:** Si mi la re sol do diyez alır. Sol b majör dizisini – akorunu oluşturmuş olur. İlgili minörü mi b minördür (Şekil 1.14).

Şekil 1.14: Sol b majör

- **Yedi bemol alan dizi:** Si mi la re sol do fa diyez alır. Do b majör dizisini – akorunu oluşturmuş olur. İlgili minörü la b minördür (Şekil 1.15)

Şekil 1.15: Do b majör

1.2.Türk Müziği Ses Sistemi

Müzikayı Hümayun 1828 yılında 2. Mahmut tarafından kurulmuştu. 1826'da Yeniçeri teşkilatının kaldırılışı ile birlikte buna bağlı Mehterhane de lağvedilip yerine Avrupa askeri bandolarına benzeyen bir müzik teşkilatı kurulmuş, başına İtalya'dan ünlü opera bestecisi Gaetano Donizetti'nin kardeşi Guiseppe Donizetti getirilmişti. Çok sesli müziğin devlet eliyle ülkemizde ilk kurumlaşması böyle olmuştu.

Yine Atatürk'ün direktifiyle 1924 yılından itibaren müzik eğitimi görmek üzere Avrupa ülkelerine gençler gönderilmeye başlandı. Bu gençlerin arasında bulunan Osman Zeki Bey'in oğlu olan Ekrem Zeki Ün (1924–1930), Ulvi Cemal Erkin (1925–1930), Necil Kazım Akses (1926–1934), Ferit Alnar (1927–1932) ve Ahmet Adnan Saygun (1928–1931) çeşitli Avrupa ülkelerinde müzik eğitimi gördükten sonra yurda döndüler ve daha önce başka imkânlarla Avrupa'da müzik eğitimi görüp 1923'te Darülelhan'a müzik öğretmeni olarak dönen Cemal Reşit Rey ile birlikte Cumhuriyet döneminin ilk besteci kuşağını meydana getirdiler.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde müziğin gelişimi hızla devam ederken Türk Beşleri'nin yanında diğer müzik üstatlarına da değinmek gerekir. Müzik kültürümüzü gelecek nesillere taşıyan, taşımaya ve yaşatmaya devam eden büyük bestekârlar, opera ve bale sanatçıları, orkestralar, orkestra şefleri, solistler, koro ve koro yönetmenleri, müzikologlar ve eleştirmenler, eğitimciler, dernekler, vakıflar, merkezler ve bu alanda üstün başarılarla imza atmış daha birçok değerli sanatçı, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni müzik alanında tüm dünyada başarıyla temsil etmeye devam edecektir.

Türk Beşlerimiz:

- Ekrem Zeki Ün
- Ulvi Cemal Erkin
- Necil Kazım Akses
- Ferit Anlar
- Cemal Reşit Rey'dir.
-

Müzik ve diğer sanat alanlarında Atatürk'ün çağdaş yaklaşımları ve ilkleri başlatmada çok büyük katkıları vardır. O dönemle ilgili şöyle demiştir:

“Büyük olmak için hiç kimseye iltifat etmeyeceksin, hiç kimseyi aldatmayacaksın. Ülke için gerçek amaç ne ise onu göreceksin, o hedefe yürüyeceksin. Herkes senin aleyhinde bulunacaktır fakat sen buna karşı direneceksin. Önüne sonsuz engeller de yığılacaktır.”

Kendini büyük değil küçük, zayıf, araçsız, hiç sayarak, kimseden yardım gelmeyeceğine inanarak bu engelleri aşacaksın. Bundan sonra da sana büyük derlerse bunu söyleyenlere güleceksin.” M. Kemal ATATÜRK

1.2.1.Tampare Sistem ve Türk Müziği Ses Sistemi

Bu sistemde 24 eşit olmayan aralık ve en pest perde olarak gösterilen sesin (kaba çargah) oktavi ile birlikte bir sekizli içinde 25 perde bulunmaktadır. Sistemin daha çok fizik ve matematik yönü üzerinde çalışan Uzdilek’e göre bu perdeler başlangıç sesi olarak ele alınan “kaba çargah” perdesinin üzerine tize doğru 11 tam beşli (3:2) ve 12 tam dördü (4:3) olmak suretiyle elde edilmektedir. Daha sonra bu perdeler kalınlık ve inceliklerine göre sıralanarak bir oktav içerisinde 24 eşit olmayan farklı dizi oluşturulmaktadır. Perdeler alınan dördü ve beşlilerin başlangıç sesine göre oktavi aşması hâlinde bir sekizli indirilerek bir oktavlık alan içine toplanmaktadır.

➤ Türk müziğinde (sanat) kullanılan müzik aletleri

- Kudüm
- Def
- Darbuka
- Mahzar
- Çalpara
- Halide
- Zil
- Tambur
- Ut
- Kanun
- Lavta
- Santur
- Kopuz
- Bendir
- Mugni
- Şeştar
- Barbet
- Çeng
- Keman
- Kemeçe
- Rebab
- Ney
- Klarnet
- Sinek kemani
- Kontrbass
- Daire

1.2.2. Türk Müziğinde Nota ve Adları

Türk müziği isimleri aşağıdaki gibidir. Batı müziğinde do re mi diye isimlendirilir. Türk müziğinde ise makamlardaki ses başlangıç notalarının adlarını alır. Örneğin do, nim zirgüle olarak adlandırılır. Makamların dizilerine göre bir makam adı iki üç notayı içerebilir. (Şekil 1.17)

Makam	Notalar (Oktaf Aralığında)	Makam Adı	Dizisi
ACEMASİR	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Dik Acemasir	Tiz Segâh
IRAK	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Dik Irak	Tiz Busetlik
GEVEŞT	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Dik Gevest	Tiz dik Busetlik
RAST	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Rast	Tiz Çargâh
ZİRGÜLE	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Nim Zirgüle	Tiz nim Hicaz
DUGÂH	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Dik Dugâh	Tiz Hicaz
KÜRDİ	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Dik Kürdi	Tiz dik Hicaz
SEGÂH	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Segâh	Tiz Neva
BUSELİK	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Dik Busetlik	Tiz Busetlik
ÇARGÂH	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Çargâh	Tiz Çargâh
HICAZ	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Nim Hicaz	Tiz Hicaz
NEVA	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Nim Neva	Tiz dik Hicaz
HISAR	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Dik Hisar	Tiz Neva
HÜSEYİNİ	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Hüseyni	Tiz Hicaz
ACEM	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Acem	Tiz dik Hicaz
EVİÇ	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Evîç	Tiz Neva
MAHUR	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Dik Mahur	Tiz Busetlik
GERDANİYE	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Nim Gerdaniye	Tiz dik Busetlik
ŞEHNÂZ	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Dik Şehnâz	Tiz Çargâh
MUHAYYER	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Muhayyer	Tiz nim Hicaz
SÜMBÜLE	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Sümbüle	Tiz Hicaz
SÜMBÜLE	Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si	Dik Sümbüle	Tiz dik Hicaz

Şekil 1.16: Türk müziği nota ve adları

1.2.3. Türk Halk Müziğinde Türler

Türk halk müziği; halkın acılarını, sevinçlerini kısaca tüm yaşantısını konu alan, kulaktan kulağa, ustadan çırağa geçmek suretiyle yaşayıp memleketlere göre farklılıklar gösteren, yaratıcısı belli olmayıp gelişimini ortaklaşa sürdüren müzik türüdür. Ses sistemini üç ana başlıkta inceleyebiliriz.

- **Ses sistemi:** Türk halk müziğimizin en belirgin özelliklerinden biri yerel nitelikli olmasıdır. Yörelere göre farklı nitelikler gösteren Türk halk müziğini ve ses sistemini kurallaştırmak genelde mümkün olabilir. Müzik eğitiminde ve tanımlamada kolaylık sağlamak amacıyla Sadettin Arel, Suphi Ezgi ve Murat Uzdilek tarafından geliştirilen Türk müziği ses sisteminden yararlanılmaktadır. Bu sisteme göre diyez (#) 4 komadan bemol (b) 5 komadan oluşmaktadır. Ayrıca halk müziğimizde Muzaffer Sarısözen'den bu yana diyez ve bemol işaretlerinin üzerine koma değerlerini belirlemek üzere rakamlar konulmaktadır. En yaygın halk çalgımız olan bağlamada la tonuna göre son yarım yüzyıldan bu yana en çok kullanılan perde düzeni; la, si bemol, si bemol iki koma, si, do, do diyez üç koma, do diyez, re, mi bemol, mi bemol iki koma, mi, fa, fa diyez üç koma, fa diyez, sol, sol diyez, la olmak üzere 17 sestem oluşmaktadır. Türk halk müziğini zengin kılan en önemli özellik, üslup ya da tavidir. Türkünün sesleri kadar onun söyleniş biçimini belirleyen bu özellikler de önemli rol oynamaktadır. Bu özellikler, yöre yöre değişen karakteristik özellikleri belirler. Bazı ezgi ve üslupların çok kesin bir şekilde belli yörelere ait oldukları anlaşılmıştır.
- **Usul sistemi:** Usul, ölçü yerine kullanılan bir kavramdır. Çünkü usul genel olarak Türk müziğinde ölçü yanında bir de tavrı ve üslubu belirler. Türk halk müziğinde Güneydoğu'nun 5/8'lik parçası ile Köroğlu veya Sümmani'nin havasının 5/8'liği, tavrı ve üslup olarak da birbirinden ayrılır. Kavramlaşmanın diğer söylenmesi gereken yönü ise yine bu usullerin ölçü ile değil belirli adlarla anılmasıdır. Karşılama, Zotlatma, Datdiri, Gakgili gibi adlar hızlı 9'lu vuruşlu usulleri; Metelik, Şıkıldım, Sağma, Zahma gibi adlar 2 vuruşlu usulleri belirlemektedir.

Türk Halk Müziği usulleri; ana usuller ve üçerli şekilleri (2, 3 ve 4 birim vuruşlu), bileşik usuller (5, 6, 7, 8, 9 birim vuruşlu) ve karma usuller (10 ve daha fazla birim vuruşlu) olmak üzere üç bölümde incelenir.

- **Türk halk müziğinde ayaklar**

Türk halk müziğinde kullanılan ezgilerin modal bir yapıları vardır. Ayaklar aşağıdaki gibidir. Bilinen on iki adet ayak vardır. Burada bazılarını ele alacağız, diğerlerini siz araştırınız.

- **Maya ayağı:** Türk halk müziğimizde ana dizi diyebileceğimiz maya dizisi la-mi beşliği içerisinde seyrederek. Yurdun her yöresinde kullanılır. Ancak doğruya gidildikçe daha sık karşımıza çıkar.

Uzisi;

Şekil 1.17: Maya ayağı

- **Hüseyini ayağı:** Hüseyini terimi, Türk halk ve Türk sanat müziğinde aynı adla anılır. Dizisi incelendiğinde maya dizisinin devamı olduğu görülür. Yurdun her yöresinde en sık kullanılan ayaklardan biridir.

Dizisi;

Şekil 1.18: Hüseyini ayağı

- **Kerem ayağı:** Adını Âşık Kerem'den alan bu ayak çeşitli biçim ve dizilerde karşımıza çıkmaktadır. Engin Kerem ve Yahyalı Kerem olmak üzere üç türü vardır. Kerem dizisinde türkölere çoğunlukla Ege ve Güney Anadolu'da rastlanmaktadır.

Dizisi;

Şekil 1.19: Kerem ayağı

- **Abdal ayağı:** Anadolu'da sayısı az, göçebe bir halk kitlesine abdal denir. Yurdumuzda davul-zurna ile düğün çalmak bunlara mahsustur. Anadolu abdallarının son kuşağı diyebileceğimiz, Kırşehir'in Keskin yöresine yerleşmiş, zurnadan çok bağlama çalan ve söyleyen yöresel sanatçılar vardır.

Abdal dizisindeki ezgileri incelediğimizde Aydos ve Bozlak dizileri olmak üzere iki değişik dizi karşımıza çıkar. Ancak aralarında tavır açısından pek fark olmadığı için her ikisi de abdal ayağı olarak anılır.

Aydos Dizisi;

Bozlak Dizisi;

Şekil 1.20: Abdal ayağı

- **Garip ayağı:** Güneydoğu illerimizden Urfa ve Gaziantep yöresindeki ezgilerin büyük bir çoğunluğu bu ayaktadır. Adını Âşık Garip'ten aldığı söylenmektedir. Başka bir söylentiye göre de ilk dörtlüsü içinde oluşan artık ikili aralığının insan üzerinde bıraktığı dokunaklı, hüznü hava bu adla anılmasına neden olmuştur.

Dizisi;

Şekil 1.21: Garip ayağı

- **Kalender ayağı:** Bu dizinin eziklik, çaresizlik, perişanlık havası taşıdığı görülür ve adının buradan geldiği sanılmaktadır. Bu dizide fazla eser bulunmamaktadır.

Dizisi;

Şekil 1.22: Kalender ayağı

- **Azeri ayağı:** Azeri ayağına Elazığ'da İsfahan; Urfa'da ise geleneksel Türk sanat müziğinde olduğu gibi Segâh adları kullanılmaktadır. Çoğunlukla Azeri ezgiler bu ayaktan olduğu için bu ad verilmiştir.

Dizisi;

Şekil 1.23: Azeri ayağı

- **Misket ayağı:** Adını İç Anadolu'nun Misket adlı oyun türküsünden almıştır. Çanakkale ve çevresinde bu ayağa Karanfil ayağı adı verilmektedir.

Dizisi;

Şekil 1.24: Misket ayağı

- **Yörük ayağı:** Yurdumuzda yörelere göre yörük, yanık, kesik ayağı adı ile anılan bu ayak, çoğunlukla Ege ve İç Anadolu bölgelerinde, fazla sık olmamakla birlikte Trakya ve Rumeli taraflarında görülür.

Dizisi;

Şekil 1.25: Yörük ayağı

- **Türk halk müziğinde kullanılan çalgılar:** Kullanılan enstrümanları şöyle sıralayabiliriz:
 - Davul
 - Def
 - Darbuka
 - Zurna
 - Zilli maşa
 - Kabak kemane
 - Kaşık
 - Tar
 - Şakşak
 - Kaval
 - Mey
 - Bağlama, cura, divan, tanbura
 - Sipsi
 - Daire

- Barbet
- Bulgari
- Şeştar
- Düdük
- Tulum
- Kemeçe
- Koltuk Davulu

1.2.4.Folklor Kavramı

Folklor İngilizce bir terimdir, folk (halk) ve lor (bilim) sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Folklor (halk bilimi) bir bilime ad olarak ilk kez İngiliz bilginlerinden William John Thoms tarafından kullanılmıştır.

Folklor dünya uluslarınca benimsenmiş bir bilim dalıdır. Halk bilimi, çeşitli ulusların bilginlerine göre halk tabakalarının maddi ve manevi kültürlerini, tarih sosyoloji ve psikoloji bakımından inceleyen bir bilim dalıdır.

Bir toplumun gerek maddi gerek manevi kültürlerini araştırıp usulüne göre saptayan ve bunlarla ilgili olarak genel konu ve kaidelere varmak isteyen bir bilimdir. Masallar, efsaneler, türküler, maniler, destanlar, ağıtlar, deyimler, atasözleri, bilmeceler, tekerlemeler, gibi söz sanatları, doğumdan ölüme kadar çeşitli adetler, gelenekler, inançlar, halk oyunları, halk müziği, halk müzik aletleri, halk kıyafetleri, süs eşyalar, çanak çömlek, bakraç, güğüm, kaşık, halı, kilim, cicim heybe, kolan, oya, kese, çevre, uçkur, yazma gibi binbir çeşit el sanatları ile ilgili eşya folklorun alanına girer.

Folklorün aşağıdaki bilim dalları ile ilişkisi vardır:

- Folklor-tarih
- Folklor-sosyoloji
- Ekoloji
- Demografi
- Etnografya
- Antropoloji
- Mitoloji

UYGULAMA FAALİYETİ

Evrensel müzik ve Türk müziği ses sistemlerini formülize ederek yazınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
<p>➤ Batı müziğinde bulunan ses sistemini sırasıyla yazınız.</p>	<p>➤ Mi -fa ve si -do arası yarım ses olduğunu göz önüne alarak yarım ses aralıklarla bir çıktığımızda 12 ses oluşturmuş olursunuz.</p>
<p>➤ Diyez alan dizilerden iki ve üç diyez alan diziyi yazınız.</p>	<p>➤ Diyez sırasını göz önüne alarak hangi notalara denk geliyorsa o nota kök nota alınarak yazılır. Şekil 1.3 ve 1.4'ten yararlanabilirsiniz.</p>
<p>➤ Si b majör dizisini yazınız.</p>	<p>➤ Şekil 1.10'dan faydalanarak yazınız.</p>
<p>➤ Altı bemol alan diziyi yazarak bu dizinin ilgili minörünü bulunuz.</p>	<p>➤ Altı bemol alan dizinin ne olduğunu bemol sırasından çözünüz ve ilgili minörünü ilgili minör bulma tekniğinden bulunuz. Şekil 1.14'ten faydalanınız.</p>
<p>➤ Türk müziğinde kullanılan enstrümanlar hakkında görsel bilgi edinmek için müzik marketlere gidiniz.</p> <p>➤ Maya ayağının dizideki notalarını yazınız.</p>	<p>➤ Türk halk müziğinde si b çok kullanılmaktadır. Bunu bağlama üzerinde ses olarak çalarak duymaya çalışınız. Şekil 1.17'ten faydalanınız.</p>

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız beceriler için **Evet**, kazanamadığınız beceriler için **Hayır** kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Batı müziğinde bulunan ses sistemini sırasıyla yazdınız mı?		
2. Diyez alan dizilerden iki ve üç diyez alan diziyi yazınız mı?		
3. Si b majör dizisini yazdınız mı?		
4. Altı bemol alan diziyi yazdınız mı? Bu dizinin ilgili minörünü buldunuz mu?		
5. Türk müziğinde kullanılan ses sistemlerinden do re la notalarının karşılık isimlerini yazdınız mı?		
6. Türk müziğinde kullanılan enstrümanlar hakkında görsel bilgi edinmek için müzik marketlere gittiniz mi?		
7. Maya ayağının dizideki notalarını yazdınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “**Evet**” ise “Ölçme ve Değerlendirme”ye geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcükleri yazınız.

1. Yunanca harmonia anlamındaki sözcükten gelir. Armoni aslında doğada var olan bir olgudur. Aynı anda duyulan farklı seslerin kaynaşmasıdır.
2. Üç veya daha fazla sesin aynı anda tınlamasına denir
3. Batı müziği adet yarım (koma) ses üzerine kurulmuştur.
4. majör dizisi iki diyez alır.
5. Mi majör dizisinin notası diyez alır .
6. Do # majörün ilgili minörü dir.
7. Üç bemollü majör dizisinin ilgili minörü dir.
8. Ferit Anlar, Cemal Reşit Rey, Necip Kazım Akses, Ekrem Zeki Ün ve Ulvi Cemal Erkin Türk dir.
9. Türk müziğinde birbirine eşit olmayan ses vardır.
10. Türk müziğinde nim zirgüle, kürdi ve n, m hisar seslerine Batı müziğinde,, sesleri denk gelir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Bu faaliyet sonunda uygun ortam ve gerekli donanım sağlandığında tekniğine uygun olarak makamları tanıyıp seslendirerek yazabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Türk müziğindeki makamlar nelerdir? Araştırınız.
- Makamlar nasıl oluşmuştur? Araştırınız.

2. MAKAMLAR

Makam kelimesi Arapça kıyam kelimesinden alınmıştır. Kıyam, Arapça mevki, durulacak yer anlamını taşır. Türk müziğinde XIV. yüzyıldan sonra kullanılmaya başlanmıştır. Türk müziğinde dizinin işleniş biçiminin adıdır.

Türk müziğinde makamlar, Batı müziğinin gamlarıyla eş anlamlı olmakla birlikte yapıları bakımından farklı olan dizilerdir. Bir önceki modülde işlediğimiz müzikte sesler konusunda olduğu gibi Batı müziğinde bir tam ses (aralık) Türk müziğinde 9 komalık tanini sesine eşittir. Bu seslerin koma değerine göre isimlerinin ve harf kısaltmalarının olduğunu belirtmiştik.

Makam, bir durak ve güçlü ses etrafında belirli kurallarla seyreden dizidir.

Makam, belli seslerin belli bir seyirle işlenmesi demektir. Her makamın kendine has melodik çizgisini ortaya koyan bir seyri vardır.

Makamın seslerinde dolaşmaya seyir denir. Her makamın kendine has seyri vardır. Makamları ayırt eden özellik de budur. Seyir çıkıcı, inici ve inici-çıkıcı olmak üzere üçe ayrılır.

- Çıkıcı seyir: Dizin alt kısmından bulunan dördü ve beşli seslerden seyir başlanır.
- İnici seyir: Çıkıcı dizinin aksi tiz durak civarından pese doğru inilir.
- İnici-çıkıcı seyir: Güçlü civarında başlayan seyirdir.

Bir müzik parçasında melodik hareketin belli perdeler üzerindeki kalışlarına karar denilmektedir. Kararlar dildeki soru işareti, virgül, nokta gibi ezgi akışı üzerinde önemli rol oynamaktadır.

Geleneksel Türk sanat müziğinde makamlar basit makamlar, bileşik (mürekkep), makamlar, göçürölmüş (başka ses üzerine aktarılmış) makamlar olmak üzere üçe ayrılır.

2.1. Basit Makamlar

Bir tam dörtlü ve bir tam beşlinin birleşmesinden basit makamların dizileri meydana gelir. Bu makamlarda üçlü, dörtlü ile beşlinin birleştiği sestir. Geneleksel Türk müziğinde 13 adet basit makam vardır. Bunlar;

Çargah, Buselik, Rast, Uşşak, Hicaz, Zırgüleli, Hicaz, Neva, Hüseyini, Karcıgar, Süznak, Kürdi makamlarıdır.

2.1.1.Hicaz Makamı

Kelime anlamı Arabistan'daki bir ilin adıdır. İlk defa XIV. yüzyılda Urmevini'nin eserlerinde rastlanmaktadır. Yerinde hicaz dörtlüsüne neva perdesinde rast beşlisinin eklenmesinden meydana gelir.

Seyri: İnici çıkıcıdır.

Şekil 2.1: Uzzal makamı

Hicaz makamı (hicaz ailesi) kendi içerisinde üçe ayrılmaktadır.

- **Hicaz humayun makamı:** Yerinde hicaz dörtlüsüne, neva perdesinde buselik beşlisinin eklenmesiyle meydana gelir.

Seyri: İnici çıkıcıdır.

Dizisi;

Şekil 2.2: Hicaz humayun makamı

- **Uzzal makamı:** Yerinde hicaz dörtlüsüne, hüseyini perdesinde uşak dörtlüsünün eklenmesiyle meydana gelir.

Seyri: İnici çıkıcıdır.

Dizisi;

Şekil 2.3: Uzzal makamı

- **Zirgüleli hicaz makamı:** Yerinde hicaz beşlisine hüseyini perdesinde hicaz dörtlüsünün eklenmesiyle meydana gelir.

Seyri: İnici çıkıcıdır.

Dizisi;

Şekil 2.4: Zirgüleli hicaz makamı

2.1.2. Rast Makamı

Farsça doğru, dosdoğru ve gerçek anlamındadır. İlk defa XIV. yüzyılda Safiyüddün Abdülmümin'in eserlerinde rastlanılmaktadır. Yerinde rast beşlisine neva perdesinde rast dörtlüsünün eklenmesiyle meydana gelir.

Seyri: İnici çıkıcıdır.

Şekil 2.5: Rast makamı

2.1.3.Uşşak Makamı

Uşak makamı, Arapça âşıklar anlamına gelmektedir. İlk defa XIV. yüzyılda Safiyüddün Abdülmümin'in eserlerinde rastlanılmaktadır. Yerinde uşak dörtlüsüne neva perdesinde buselik beşlisinin eklenmesiyle meydana gelir.

Seyri: Çıkıcıdır.

Şekil 2.6: Uşşak makamı

2.1.4.Hüseyni Makamı

Hüseyine ait anlamındadır. İlk defa XIV. yüzyılda Safiyüddün Abdülmümin'in eserlerinde rastlanılmaktadır. Yerinde hüseyni beşlisine hüseyni perdesinde uşak dörtlüsünün eklenmesiyle meydana gelir.

Seyri: Çıkıcıdır.

Şekil 2.7: Hüseyni makamı

2.1.5. Süznak Makamı

Yakıcı anlamındadır.1785 yılında tahminen Vardokos'ta Seyfi Ahmet Ağa'ya ait eserlerde rastlanmaktadır. Yerinde rast beşlisine neva perdesi üzerinde hicaz dörtlüsünün eklenmesiyle meydana gelir.

Seyri: İnici çıkıcıdır.

Dizisi;

Şekil 2.8: Süznak makamı

2.1.6. Karcığar Makamı

Türkçe yırtıcı kuş anlamına gelmektedir. İlk defa XV. yüzyılda Kırşehir Nizam Oğlu Yusuf'a ait eserlerde rastlanılmaktadır. Yerinde uşşak dörtlüsüne neva perdesinde hicaz beşlisinin eklenmesiyle oluşur.

Seyri: İnici çıkıcıdır.

Dizisi;

Şekil 2.9: Karcığar makamı

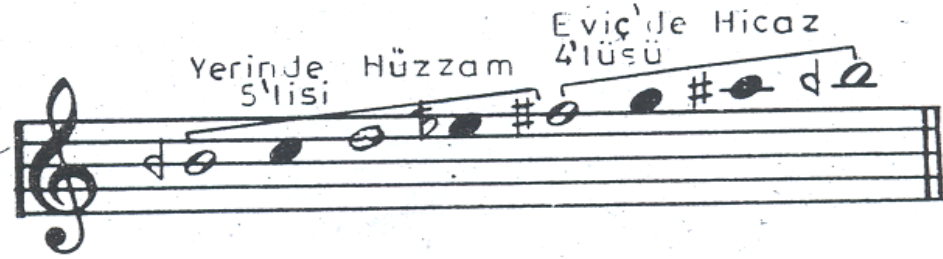
2.2. Birleşik Makamlar

Yapısında birden fazla makam dizisi bulunduran makamlara bileşik makamlar (mürekkep makamlar) denir. Bunlar; ferahfeza, irak, evc, bestenigar, ferahnak, şevkafza, nikriz, nev'ser, süz-i dilara, sazkar, zavil, muhayyer kürdi, acem, acem kürdi, gerdaniye, hisar buselik, saba, nişabürek, ısfahan, bayati araban, tahir buselik, şehnaz, gügah, hüzzam, segâh ve müztear makamlarıdır.

2.2.1.Hüzzam Makamı

Kelime anlamı koyu hüznü demektir. İlk defa Kantemur'a ait eserlerde rastlanmaktadır. Yerinde hüzzam beşlisine eviç perdesinde hicaz dörtlüsünün eklenmesiyle meydana gelmiştir. Ayrıca neva perdesi üzerindeki hicaz dörtlüsünün humayun dizisi hâlinde uzantısıyla da gerdaniye perdesi üzerinden buselik beşlisi meydana getirir.

Seyir: İnici çıkıcıdır.

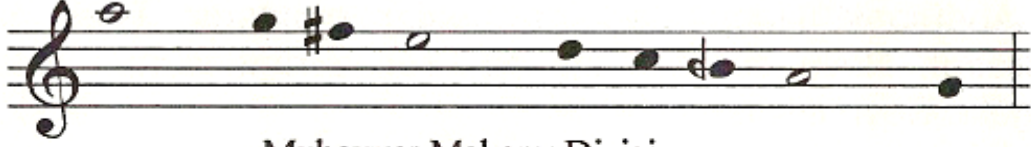
Şekil 2.10: Hüzzam makamı

2.2.2.Muhayyer Kürdi Makamı

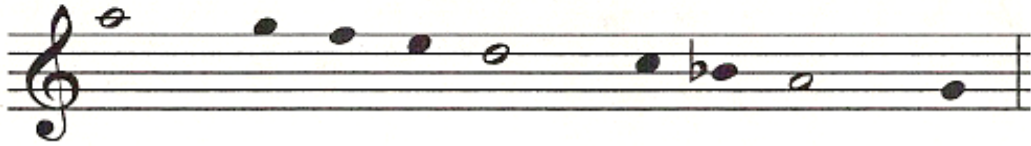
İlk defa XIX. yüzyılda Müezzinbaşı Rıfat tarafından bulunmuştur ve 2. Mahmut'a ait eserlerde rastlanılmaktadır. Yerinde muayyer makamı dizisi ve yerinde kürdi makamı dizisinin karışımından meydana gelmiştir.

Seyri: İnicidir.

Dizisi;

Muhayyer Makamı Dizisi

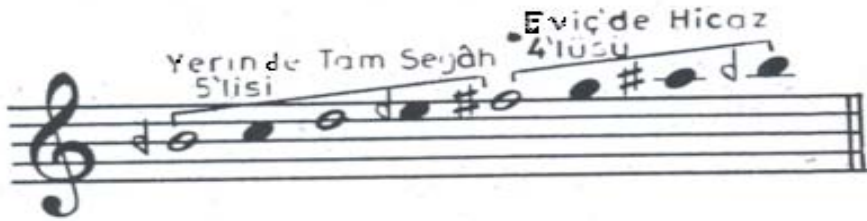
Kürdi Makamı Dizisi

Şekil 2.11: Muhayyer kürdi makamı

2.2.3. Segâh Makamı

Açık ve soylu bir hüznün duygusu anlamına gelmektedir. Asıl dizisi, yerinde segâh beşlisine, eviç perdesi üzerinde hicaz dörtlüsünün eklenmesiyle meydana gelir. Bazen eksik segâh beşlisinin katıldığı, bundan dolayı neva perdesi üzerinde bir uşak bayati dizisi meydana gelir. Bu da gerdaniye perdesi üzerinde buselik beşlisinin doğmasına yol açar.

Seyri: Çıkıcıdır.

Şekil 2.12: Segâh makamı

2.2.4. Saba Makamı

Hafif letafetli esen sabah rüzgârı anlamına gelmektedir. İlk defa II. Mehmet'e ait eserlerde rastlanılmaktadır. Çargâh perdesi üzerindeki zirgüleli hicaz dizisine yerinde saba dörtlünün eklenmesiyle meydana gelir.

Seyri: Çıkıcı veya çıkıcı inicidir.

Şekil 2.13: Saba makamı

2.2.5. Buselik Makamı

Ebu selik anlamına gelmektedir. İlk defa XIV. yüzyılda II. Safiyudün'e ait eserlerde rastlanılmaktadır. Yerinde buselik beşlisine hüseyni perdesi üzerinde kürdi dörtlüsünün eklenmesiyle meydana gelir.

Seyri: İnicedir çıkıcıdır.

Şekil 2.14: Buselik makamı

2.2.6. Nikriz Makamı

Bugün İran'da Fars eyaletinde Şiran ile Kirman arasında bir şehrin adıdır. İlk defa XV. yüzyılda II. Mehmet'e ait eserlerde görülmektedir. Yerinde nikriz beşlisine, neva perdesi üzerinde görülmektedir. Yerinde nikriz beşlisine neva perdesi üzerinde rast dörtlüsünün eklenmesiyle meydana gelir.

Seyri: İnici çıkıcıdır.

Neva'da Buselik Dörtlüsü Eklenmiş Şekli

Şekil 2.15: Nikriz makamı

2.2.7. Bayati Makamı

Bayati, Oğuz boyundan gelmektedir. İlk defa Kantemur'da rastlanılmaktadır. Yerinde uşak dörtlüsüne neva perdesi üzerinde buselik beşlisininin eklenmesiyle meydana gelir.

Seyri: İnici çıkıcıdır.

Şekil 2.16: Bayati makamı

2.3. Göçürülmüş (Başka Ses Üzerine Aktarılmış) Makamlar

Basit makam dizelerinin başka perde üzerinde aktarılmasıyla göçürülmüş makamlar meydana gelir. Bunlar; mahur, acem aşiran, sultaniyegah, nihavend, ruhnüvaz, kürdili hicazkar, aşkefza, ferahnüma, şedaraban, süz-i dil, evcara, hicazkar, zirgüleli süznak, heftgah, reng-ı dil makamlardır.

2.3.1. Kürdîlihicazkâr Makamı

İlk defa 1855 yılında Hacı Arif Bey tarafından kullanılmıştır. En çok şarkı formundaki eserlerde kullanılır. Rast perdesi üzerinde bir kürdi dörtlüsüne çargâh perdesi üzerinde bir buselik beşlisinin eklenmesiyle meydana gelir.

Seyri: İnicidir.

Şekil 2.17: Kürdîlihicazkâr makamı

2.3.2. Mahur Makamı

Hindistan'da Haydarabat nizamlığında bir şehrin adıdır. İlk defa XIV. yüzyılda II. Mehmet'e ait eserlerde görülmektedir. Rast perdesi üzerinde çargâh beşlisine neva perdesin de çargâh dörtlüsünün eklenmesiyle meydana gelir.

Seyri: İnicidir.

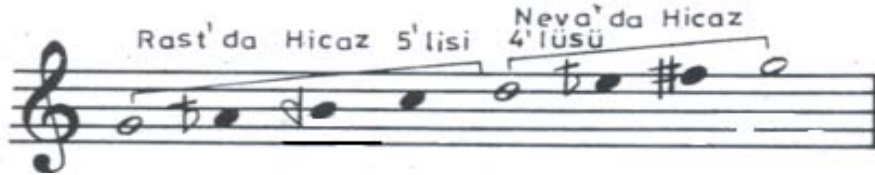

Şekil 2.18: Mahur makamı

2.3.3. Hicazkâr Makamı

Zarafet ve hayal gücü anlamına gelmektedir. İlk defa XVIII. yüzyılın ikinci yarısında Abdülbaki Nasır Dede'de rastlanmaktadır. Rast perdesinde hicaz beşlisine neva perdesi üzerinde hicaz dörtlüsüne eklenmesiyle meydana gelir.

Seyri: İnicidir.

Şekil 2.19: Hicazkâr makamı

2.3.4. Nihavend Makamı

Kelime anlamı İran'da, Luristan eyaletinde hanedanın güneyinde tarihi bir şehrin adıdır. İlk defa II. Mehmet'e ait eserlerde kullanılmıştır. Rast perdesi üzerinde buselik beşlisine neva perdesinde kürdi veya hicaz dörtlüsünün eklenmesiyle meydana gelir.

Seyri: İnici çıkıcıdır.

UYGULAMA FAALİYETİ

Makamları tanıyarak ve seslendirerek yazınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Makamlardaki farklılıkları algılamak (işitsel olarak) için Türk sanat müziği dinleyiniz.	➤ Müzikteki farklılığı algılamak için müzik dinlemeniz önerilir. Özellikle makamları kavramak için Türk sanat müziği dinleyiniz.
➤ Hicaz makamının seslerini yazınız.	➤ Hicaz makamının aldığı sesleri öğreneceğiniz enstrümanda seslendiriniz.
➤ Karcigar makamdaki değiştirici işaretleri ve notasını dizek üzerine yazınız.	➤ Her makamın kendine özgü aldığı değiştirici işaretler ve notalar vardır.
➤ Göçürülmüş makamlardan mahur ve hicazkâr makamını dizek üzerine yazınız.	➤ Şekil 2.18 ve 2.19'a bakınız. Yazarken makamın aldığı arızalara dikkat ediniz ve arızaları doğru yazınız. ➤ Makamları iyi algılamak için aynı makam türlerinden CD ve kasetten parçalar dinleyiniz.

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız beceriler için **Evet**, kazanmadığınız beceriler için **Hayır** kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Makamlardaki farklılıkları algılamak (işitsel olarak) için Türk sanat müziği dinlediniz mi?		
2. Hicaz makamının seslerini yazdınız mı?		
3. Karcigar makamdaki değiştirici işaretleri ve notasını dizek üzerine yazdınız mı?		
4. Göçürülmüş makamlardan mahur ve hicazkâr makamını dizek üzerine yazdınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “**Evet**” ise “Ölçme ve Değerlendirme”ye geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcükleri yazınız.

1.bir durak ve güçlü ses etrafında belirli kurallarla seyreden dizidir.
2. Makamın seslerinde dolaşmaya denir.
3. Farsça doğru, dosdoğru ve gerçek anlamındadır. İlk defa XIV.yüzyılda Safiyüddün Abdülmümin'in eserlerinde rastlanılmaktadır.
4. Aşiran acem ve kürdili hicazkâr makamlarımakamlardandır.
5. Rast perdesi üzerinde buselik beşlisine neva perdesinde kürdi veya hicaz dörtlüsünün eklenmesiylemakamı meydana gelir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise “Modül Değerlendirme”ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Bu modül kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız beceriler için **Evet**, kazanamadığınız beceriler için **Hayır** kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
Evrensel müzik ses sistemini 1. Armonin ne olduğunu kavradınız mı? 2. Akorların nasıl oluştuğunu ve sesleri ayırt etmenin müzikte önemli olduğunu kavradınız mı?		
Değiştirici işaret alan diyez ve bemol dizileri 3. Değiştirici işaret alan diyez sırasını kavradınız mı? 4. Değiştirici işaret alan bemol sırasını kavradınız mı?		
Bir majör akorun ilgili minörü ve diyez ve bemol sıralarının tonunun nasıl bulunduğu 5. Herhangi bir majör akorunun ilgili minörünü çözebiliyor musunuz? 6. Diyez ve bemol sıralarında tonun - dizinin nasıl bulunduğunu çözebiliyor musunuz?		
Türk müziği ses sistemi 7. Türk müziği ses sisteminin neler olduğunu kavradınız mı? 8. Atatürk'ün sanata katkılarını ve yaklaşımını kavradınız mı?		
Türk halk müziği 9. Türk halk müziği ses sistemini kavradınız mı? 10. Türk halk müziğinde bulunan ayakların neler olduğunu, hangi dizi ve seslerde olduğunu kavradınız mı?		
Makamlar 11. Makamların ne olduğunu ve nasıl oluştuğunu kavradınız mı? 12. Makamlarda var olan sesleri ve dizisini yazdınız mı?		
Diğer 13. Bu konular müziğe giden yolda ilk adımlar olduğundan gözlemci, araştıran, paylaşan bilgilerin bilimsel temelde oturması için çok çalışmanız gerekliliğini düşünüyor musunuz?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “**Evet**” ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1-	Armoni
2-	Akor
3-	12
4-	Re
5-	4
6-	La#
7-	Do
8-	Beşleri
9-	24
10-	Do, Re, Fa

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1-	Makam
2-	Seyir
3-	Rast
4-	Göçürülmüş
5-	Nihavend

KAYNAKÇA

- AY Gökten, **Folklor (Halkbilimi)**,Pan Yayıncılık, 1999.
- DOĞRU Mehmet, **Klasik Gitar ve Sanatı**, İstanbul, 2002.
- FERUDUNOĞLU Z. Lale, **Müziğe Giden Yol**, İstanbul, 2004.
- İLDAN Haydar, **Temel Müzik Teorisi Nota Okuma ve Öğrenme Metodu**, Bemol Müzik, 2002.
- MİMAROĞLU İlhan, **Müzik Tarihi**, Varlık Yayınları,1995.
- SAĞER Turan,**Temel Müzik Teorisi**, Bemol Müzik Yayınları, 2004.